

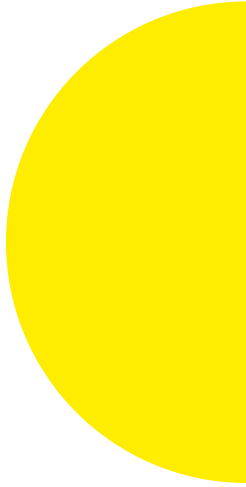
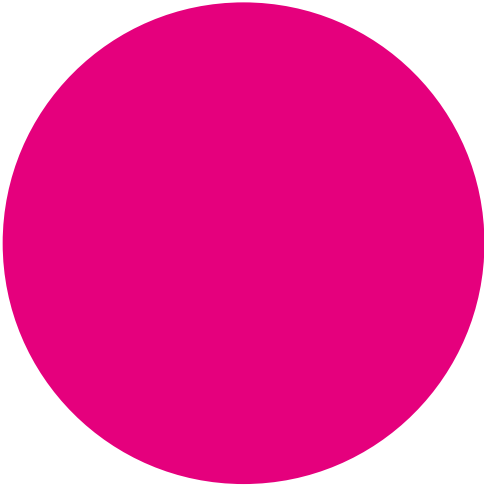
jan
němec

možnosti
milostného
románu

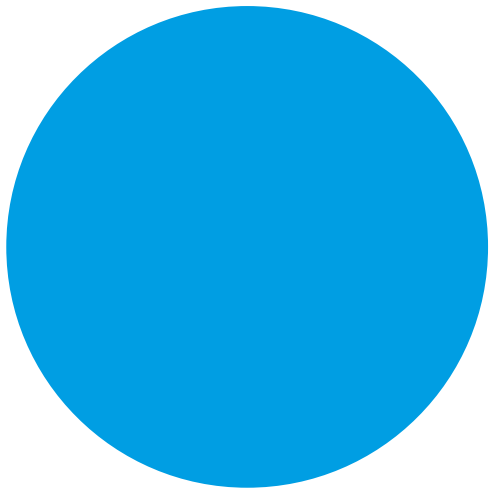

host

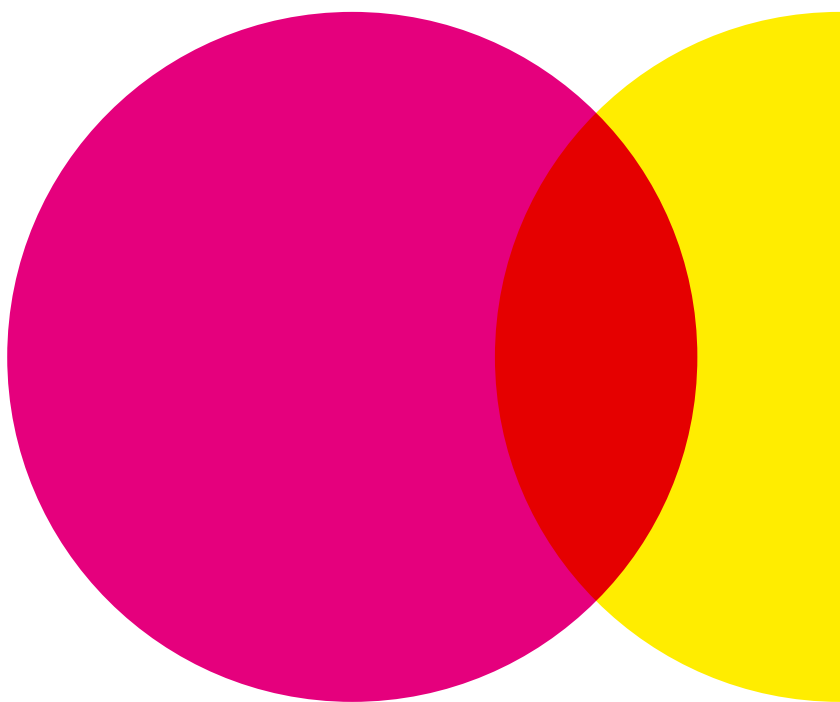
j
n

i n n o

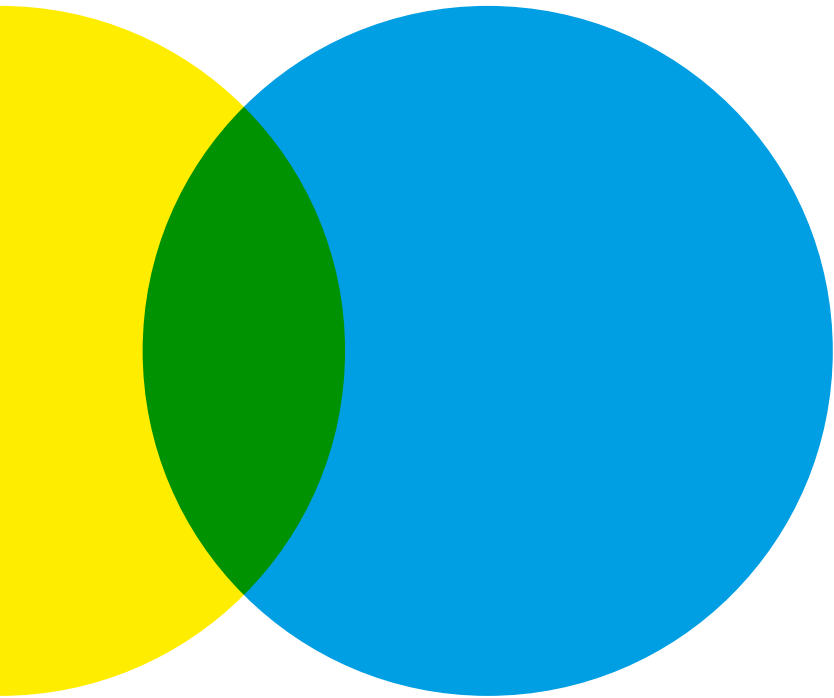

jan
němec

host

možnosti
milostného
románu

brno 2019

© Jan Němec, 2019

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2019 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-0065-9 (PDF)

ISBN 978-80-275-0066-6 (ePUB)

ISBN 978-80-275-0067-3 (MobiPocket)

místo pro motto

indigově modrá stužka

Tehdy když jsme spolu začínali žít, anebo jsme spolu už nějakou dobu žili, ale nic se ještě nezdálo tak jisté, zeptala se mě několikrát, proč s tebou vlastně jsem. Seděla jsi v bílém křesle u knihovny, nad hlavou se ti v mírném průvanu pohupovaly barevné záložky vyčuhující z knih a ty ses zeptala: Proč se mnou vlastně jsi? Usmál jsem se a odmítl vypovídat, anebo jsem možná plácl nějakou hloupost, jako že kdo se moc ptá, moc se dozví. Ve skutečnosti se mě ta otázka trochu dotkla, zklamalo mě, že by sis snad opravdu mohla myslet, že by to vše mohlo mít nějaký konkrétní důvod, který bych mohl vytáhnout z Velké Kartotéky Důvodů, ukázat ti ho a opět ho tam zařadit, asi jako když člověk opatrně vrací kartu do balíčku tarotů. Proč vlastně jsme jeden s druhým? Snad jsi chtěla slyšet nějakou svou vlastnost, která ti připadala zvlášť žádoucí, ačkoli pro mě mohla být vcelku nepodstatná, anebo jsem měl zmínit pestrá potěšení, jaká mi přináší lesk tvého mládí a poháry tvého těla. Ale já mlčel a cítil, že s tebou skutečně nejsem z žádného určitého důvodu, ale že to snad má nějaký účel, že to tak má být a víc že k tomu není co říct.

Pokud se nyní přesto odhodlávám mluvit, je to z důvodů, které není tak snadné vysvětlit. Máme za to, že otázky srdce zůstávají bez odpovědí, ale možná se s nimi jen fatálně míjejí v čase. Díval jsem se, jak trochu nespokojeně sedíš v bílém křesle, pak jsem vzal knihu z knihovny a otevřel ji tam, kde stránky dělila

indigově modrá stužka. *Jistá nepřetržitost zoufalství nakonec vyvolá radost. A titíž muži, kteří v klášteře svatého Františka ve Fiesole žijí s rudými květy před sebou, mají ve své cele lebku, z níž se napájí jejich rozjímání... Co se mě týče, jestliže cítím, že v mém životě dochází k obratu, pak tomu tak je ne pro to, co jsem získal, ale pro to, oč jsem přišel.* To jsem tehdy přečetl ze *Zápisníků* Alberta Camuse, ale slovy rozvlněný vzduch se jen přidal k mírnému průvanu a odvanul ven do zahrad, kde nasál zelenou vůni trávy. Bylo jasné, že jsme dostali odpověď na nějakou jinou otázku, než byla ta, kterou jsi položila. Teď už vím, že to byla odpověď na otázku, již jsem za několik let znovu a znovu kladl já tobě: Proč ode mě odcházíš? Ale ty jsi mlčela. Cítila jsi, že to není z žádného určitého důvodu, ale že to snad má nějaký účel, že to tak má být a víc že k tomu není co říct?

A to je vlastně vše. Říkám vám to radši rovnou, abyste nebyli zbytečně napjatí. Jde mi jen o to, vrátit náš příběh prožitý.

harmonia urbis

Toho dne jsem se probudil svým vlastním smíchem.

Zdál se mi sen, že jezdím ulicemi Brna na zádech. Místo svých vystouplých lopatek měl jsem dvě malá kolečka jako od cestovního kufru a třetí drnčelo po dlažbě někde v oblasti kříže. Odrážel jsem se nohama, co to šlo, a frčel jsem po pěší zóně, jako bych ležel na závodních saních, akorát hlavou dopředu. Ulice z této perspektivy působily nesmírně vzdušně, ostatně nebe jsem měl přímo nad sebou, a činžovní domy se tvářily skoro jako mrakodrapy. Mělo to jen tu nevýhodu, že jsem neviděl, kam jedu, takže chodci přede mnou museli uskakovat, nebo se alespoň doširoka rozkročit, abych pod nimi mohl projet jako koule krocketovou brankou.

Projížděl jsem se po městě bez nějakého zvláštního cíle, zhruba jako majitel kabrioletu za teplého sobotního odpoledne. Pak se však ve snu objevil stříh a mně se podařilo nabrat pasažéra, přesněji řečeno nějakou zrzku, která asi nestačila včas uskočit, když se k ní pár čísel nad dlažbou blížila moje hlava jako dělový náboj. Seděla mi teď na klíně a já si říkal, jak jsem si ji tak zespondu prohlížel, že jsem se trefil docela dobře na to, že jsem do ní vrazil doslova naslepo. Pozice, v níž jsme se nacházeli, byla nejen dost příjemná, ale navíc také praktická, protože zrzka teď mohla navigovat a já už se nemusel bát, že to hlavou vezmu o patník a zlomím si vaz nebo že skončím s bradou zapasovanou v nějaké větrací mřížce.

Zrovna jsme svištěli dolů po Pekařské ulici, když jsem si všiml něčeho, co jsem vlastně věděl už dávno, akorát jsem si to v bdělém stavu nikdy pořádně neuvědomil. Celé Brno tak zvláštěně zvučelo, jako by pod dlažbou ležely obrovské kovové pláty, které se tam v dutinách dunivě rozeznávaly. Basově se rozechvěly, kdykoli přejela tramvaj, jako triangl to zvonilo, když na chodník dopadl podpatek, a dokonce ani zahozený nedopalek nezůstal bez odezvy. Uvědomil jsem si, že někde tam dole — spíš než nahoře — se zaznamenává každý náš krok, skluz a skok. Nějaká obrovská ozvučnice převádí naše pohyby v tóny, které znějí všude kolem, i když mimo náš obvyklý rozsah slyšitelnosti.

Snad je teď konečně slyším proto, že mám uši tak blízko dlažbě, napadlo mě v tom snu, a zeptal jsem se té zrzky, jestli to taky slyší. Ale ta se jen smála a poposedla si na mně tak šikovně, že se mi trochu zastřel pohled, takže ten sen najednou vypadal jako sen ve filmu. Zrovna jsme se ani nemuseli odrážet, pustili jsme to z kopce pěkně na volnoběh, kolečka na místě lopatek se mi točila ostošest a zrzka se na mně vrtěla a vítr nám pískal kolem uší a Brno dunělo, jako by se rozkládalo ne v Jihomoravské pánvi, ale uvnitř tibetské mísy.

Minuli jsme nemocnici u svaté Anny a já jsem si začal dělat obvyklé starosti řidičů ve všech snech: totiž jak proboha zastavíme na semaforech, když nemáme brzdy. Ale naštěstí před námi naskočila zelená, pro jistotu jsme ještě zrychlili, abychom ji stihli, prosvištěli jsme křížovatkou a vyvrcholení jsme dosáhli přímo na Mendelově náměstí, v podstatě ve stejnou chvíli, kdy jsme to zalomili do jakési hromady písku na dvoře augustiniánského opatství. Moje zadýchaná pasažérka mě začala lechtat na žebrech a já jsem se probudil smíchem.

A má vůbec smysl vstávat, když už se dneska všechno stalo?

V té době jsem bydlel v bytě na Pellicově ulici. Takzvaně na dobré adrese. Okna kuchyně se obracela do zelené hradby Špilberku, jediný, ale zato prostorný pokoj vyhlížel do zahrady a na Staré Brno a za dobré viditelnosti člověk v dálce rozeznal i trojčlenku Pálavy. Okno s nezvykle širokým parapetem, na němž se dalo povalovat a číst, tvořilo celou jednu stěnu místnosti, tu

protější zabírala vestavěná knihovna. Z bazaru na Cejlu jsem už dřív zachránil dvě svérázné skříně s kulatým vrškem, takové dvě bílé velryby, jednu se zrcadlem, které pokoj zdvojovalo, a druhou s dveřmi vyplétanými do vzoru, z něhož mi soustavně přecházely oči. Kromě toho byla v pokoji postel, stůl s počítačem a bílý vlněný koberec, který měl dle prodejce pouštět chlupy jen prvních čtrnáct dní, ale nikdy s tím nepřestal. „Na tom koberci šuká ty holky,“ pošeptal jednou můj otec své matce tak, abych to neslyšel; ano, jeho matka byla — jak už to tak v rodinách chodí — moje babička. Tázavě se na mě podívala a já jsem téměř nezatlečně zakroutil hlavou. Nechtělo se mi vysvětlovat jí, že kdybych to dělal, skončili bychom nejspíš jako lední medvědi s vlněnou srstí. A hlavně jsem žádnou holku neměl.

Táta spíš mohl ukázat na počítač a říct: Tady na té klávesnici píše o tom, jak na tom koberci šuká ty holky. Ale ani to by nebyla tak úplně pravda. V té době jsem totiž psal spíš články do různých časopisů a zapeklité sociologické eseje, které moje postgraduální studium polykalo jako kobra bílé myšky.

Vstal jsem konečně z postele a šel jsem si do kuchyně udělat čaj. Byla druhá polovina dubna, takže venku právě propukalo jaro s celým tím svým cirkusem vůní a barev. Naproti na Špilberku kvetly šeříky a rozvíjelo se první fosforové listí, jako by někdo rozvětvené větvy stromů obtáhl zvyrazňovačem.

Zatímco se čaj louhoval, rozhodl jsem se, že se na chvíli stavím do redakce nakladatelství, kde jsem pracoval. To tehdy sídlilo ve staré cihlové budově na Radlase, v oblasti, které se říká brněnský Bronx.

Prošel jsem centrem města, v hlavě pořád to dunění ze snu, ale už jen jako bledou ozvěnu. Jakmile jsem vešel do Bronxu, začal jsem potkávat party výrostků s trhavou chůzí, kteří by snad měli být ve škole, ale co by tam dělali, když začíná jaro, cikánské matrány na sebe přes ulici volaly z okna do okna a nadávaly si, ale možná to tak znělo jen mým bílým ušim a ve skutečnosti se domlouvaly na večer. Bronx bylo jedno z mála míst v Brně, kde se opravdu žilo na ulici. Pokaždé se tu něco dělo, jen člověk někdy nevěděl, co přesně. Jednou z černého mercedesu

vyskákali čtyři frajeři ve značkovém oblečení a společně se hnali do staré telefonní budky, kde začali bušit do číselníku tak bezhlavě, až to vypadalo, že se naléhavě potřebují dostat z matrice; rozuměl jsem jim. Jindy u krajnice zastavila luxusní limuzína, vystoupil z ní muž v reflexní vestě úklidových služeb, z kufru s jemným chodem otevíráni vytáhl prachem dosud neposkvřené koště a dal se do rozvážného zametání chodníku, zatímco auto stálo na blikačkách. Plnil si nějaký náhradní trest ve formě veřejně prospěšných prací? Co asi provedl? A takto po ránu jsem pravidelně vídal jednu a tutéž scénu: Dva malí vypelichaní ratlíci na krátkých vodítkách pištěli na celou ulici a šli si po krku, zatímco muži, kteří je venčili, pokojně pokušovali a probírali sportovní výsledky. Je to jen stará nenávist mezi psy, jako by říkaly jejich nevzrušené pohledy, co člověk nadělá.

To ráno do sebe byla vodítka pořádně zapletená, nebude to jen tak dostat je od sebe, pomyslel jsem si. A hlavně: co bude dělat ten druhý pes, až jeden z nich pojde?

Redakci tehdy tvořil labyrint nevzhledných kanceláří. Tu svou jsem si vymaloval na tyrkysovo a na stěny rozešel černobílé fotografie pohybem rozmazaných tanečnic; no jo, mé staré mázlé lásky. Z okna byl výhled na pruhovaný komín a opuštěnou industriální budovu s litinovými okny, která se v mé berlínské představitosti měnila v loftové byty, hudební kluby, zkušebny a kdovíco ještě.

Zapnul jsem počítač, a zatímco si přeříkával systém, šel jsem si do kuchyňky udělat druhý čaj. Byl tam Mirek a snažil se přesvědčit kávovar, aby z něj něco vyteklo.

„Tak už jsi četl ten Balabánův rukopis?“ zeptal jsem se. Jan Balabán měl po mnoha letech vydávat román, svůj teprve druhý, a všichni jsme na něj byli zvědaví.

„Má to zpátky u sebe, ještě na tom bude práce,“ řekl Mirek a bouchl zboku do unaveného přístroje.

„A jaký to je?“

„Začíná to v útulku pro psy — končí to v útulku pro psy,“ pokrčil rameny. „Klidně ti to pak pošlu.“

Z kávovaru konečně začalo něco téct, ale na kávu to nevy-
padalo. „Ten krám se zrovna teď proplachuje?“ zeptal se Mirek
nevěřicně. „To mi dělá naschvál.“

„Být tebou, dám si ten hrnek pryč. A jak se to vlastně jme-
nuje, ten Balabánův román?“

„*Zeptej se otce*. Nebo možná *Zeptej se táty*“, odpověděl a vy-
mýval si reklamní hrnek jakési tiskárny od hnědé břečky, za-
tímco přístroj dál dával zapadlá kávová zrna. „Co ti přijde lepší?
Ne že by si do toho nechal mluvit.“

„Táty.“

„Mně taky. Ale on chce otce, že je tam ten význam navíc.
Jako nebeského Otce. Ale jinak je to samozřejmě o jeho tátovi.
No, ještě uvidíme,“ zakončil Mirek svou oblíbenou větou, která
odsouvala rozhodnutí na neurčito.

Počítač mezitím zadýchaně naběhl. Měl jsem tehdy nově účet
na Facebooku, takže mi pořád někdo nabízel přátelství a já jsem se
to ještě snažil mít pod kontrolou — odmítal jsem žádosti nezná-
mých lidí, pokud nešlo o neznámé holky, anebo jsem se alespoň
snažil zjistit, co jsou zač. Jako úplně zelenáč jsem si na tom modrém
světě ještě nestihl vybudovat závislost, a tak jsem Facebook za mi-
nutu vypnul, otevřel jsem si prázdný dokument ve Wordu a celé do-
poledne jsem přepisoval rozhovor, který jsem o týden dřív nahrál
s Vladimírem Mikešem, překladatelem Dantovy *Božské komedie*.

— — —

V té době sídlila na Cejlu vegetariánská restaurace. Nepřežila
tam dlouho, byla to zřejmě dvě příliš dlouhá slova vedle sebe.
Podobným případem byla kavárna, která svou situaci zhodnotila
sloganem *Dobrá káva na špatné adrese*, ale ani vtip ji nadlouho
nezachránil.

Seběhl jsem do suterénu, kde Vegalité tehdy sídlilo. Ro-
man tam ještě nebyl. Obědvali jsme spolu často, znali jsme se už
z gymnázia, a on navíc nedávno začal chodit s mou kamarád-
kou z Janáčkovy akademie múzických umění, takže to do sebe
pěkně zaklaplo.

Kromě sociologie jsem totiž studoval také divadelní dramaturgii. JAMU, to je taková ta škola, kam může dvacetiletý herec po noci strávené v proslulém Modrém nonstopu přijít, krknout si a prohlásit: „A teď mě poslouchejte, vy hovada: jednou se všichni budeme muset zodpovídat za svou předčasnou smrt.“

„Co to zase meleš, Jardo?“

„Já? To přece řek Antonín Artaud, ty zmrde...“

„Antonín, jo?“

JAMU se zkrátka zaměřovala na něco trochu jiného než má první *alma mater*. Zatímco na Fakultě sociálních studií se pěstovala kritická analýza a sklízela intelektuální skepse, na Divadelní fakultě se „vychovávaly umělecké osobnosti“, jak to kdosi z pedagogů bezelstně podal hned na začátku studia.

Takový chov pochopitelně měl svá specifika, daná hlavně tím, že uměleckou osobnost nemohl vychovat nikdo jiný než jiná umělecká osobnost; zasvěcení se předávala z učitele na žáka asi jako v tibetském buddhismu. Na JAMU jistě vládl o něco svobodnější duch a daleko osobnější přístup než na Fakultě sociálních studií, ale ne všichni toto dobrodiní dokázali vstřebat. Největší potíží paradoxně spočívala v tom, že z některých adeptů se umělecké osobnosti stávaly příliš rychle, asi jako popcorn z kukuřičných zrn v mikrovlnné troubě. V nejednom ateliéru se tak už na začátku druhého ročníku musely zvyšovat stropy, aby se tam ty osobnosti vůbec vešly a nemusely se pořád hrbit.

Vzdělání na JAMU spočívalo víceméně v tom, že čas od času člověk mohl sebrat ten drobek svatosti ze stolu šilence.

Jednou za čas například přijel nějaký ruský režisér, bohatýr, který prožil život na štacích mezi Moskvou a Petrohradem a teď se jako Napoleon na Elbě ocitl dočasně internován v Brně. Jako první zakázal herečkám chodit v džínách a teniskách, protože herečka má být v první řadě krásná, takže příště jediné šaty a boty na podpatku. A po těchto předběžných opatřeních, z nichž by mí uvědomělí přátelé na genderových studiích okamžitě šli do vývrtky, se s námi jal zkoušet Dostojevského, zapaloval si přímo v učebně jednu za druhou a přemítal, co to vlastně znamená inscenovat Fjodora Michajloviče ve světě bez Boha.

Na první pohled se zdálo, že to především znamená kouřit ještě víc a vrhat na místní verzi Nastasji Filipovny úpěnlivé pohledy, které se ani při nejlepším vůli nedaly považovat za režijní pokyny. Ale právě to bylo na JAMU skvělé. Stále se zde ještě kladly ty opravdu podstatné otázky, na něž sociální obory víceméně rezignovaly, člověk jen musel mít pochopení pro všelijaké průvodní jevy, jež marné hledání odpovědí na tyto otázky provázely — například chorobný narcismus, různé druhy ničujících závislostí, chronické deprese, v lehčích případech nesnesitelná samolibost, nevykořenitelná nekorektnost a podobně. Zkrátka reprezentační tým Umělecka v obvyklé základní sestavě.

Dost na mě v tomto směru zapůsobil jeden seminář, shodou okolností také vedený ruskou režisérkou. Dáma s havraními vlasy skřípavě vystoupala po dřevěných schodech do našeho hnízda pod střechou, usadila se na otlučenou židli, zamyslela se, pohlédla na špičky brněnských kostelů a pravila: „Jediná věc, která člověka může opravdu změnit, je láska a smrt. Slyšíte mě, děti? Láska a smrt, nic jiného vás nezmění. Nic jiného ani nestojí za řeč. Láska a smrt, tak je to.“ Nato se jí oči zalily slzami a minutová hodina byla u konce.

Roman konečně rozrazil dveře a přistál u stolu naproti mně. „Sorry za zpoždění, měl jsem dneska kontrolní den. Už sis objednal?“

„Čekal jsem na tebe.“

„A co si dáš?“ ptal se s očima zabořenýma do menu.

„Nevím, jestli chci ten špíz, nebo spíš ty cizrnový karbanátky.“

„Já jdu do špízu,“ prohlásil. „Tak co, už máš dneska volno?“

„Asi jo, jenom přepisuju rozhovor, to můžu i doma. A ty?“

„Nejspíš bych ještě měl napsat jednu zprávu. Zase další plastový okna v domě, kde by stačilo repasovat ty stávající,“ zakroutil hlavou.

Roman vystudoval současně architekturu a práva. Teď za směšný plat pracoval v památkovém ústavu a vedl nekonečné bitvy proti nekvalitním novostavbám, vizuálnímu smogu, plůtkům kolem kavárenských zahrádek se zelenými koberečky na dlažbě a podobně.

„Radši mi řekni, jak se vlastně má Eva?“ zeptal jsem se na spolužačku z JAMU a Romanovu novou přítelkyni. „Co spolu chodíte, nic o ní nevím...“

„Pořád je v Polsku, za pár týdnů má tu premiéru. A doufá, že zase přijedeme.“

„A jak jí to jde?“

„Voláme si obvykle kolem půlnoci přes Skype,“ pokrčil rameny, „jindy nemá čas. Hele, taková byla už na škole?“

Nechtělo se mi vyprávět, jaká byla Eva na JAMU. Dokonce jsme spolu nějakou dobu bydleli, věděl jsem, jaké to je, čekat na ni, až o půlnoci bude mít chvíli času.

„Máš holku, která v šestadvaceti režíruje v národním divadle v Polsku, tak si nestěžuj,“ napomenul jsem ho. „Navíc lidi teď přes Skype dělají kdeco, můžete to taky zkusit.“

Roman se ušklíbl a já jsem si vzpomněl na něco jiného: „Dneska se mi zdál skvělej sen...“

„Kufr na kolečkách, který přímo na ulici ojede nějaká zrzka, to se hned tak nevidí.“

„To víš, jaro. Ale hlavně jak to kolem nás všechno znělo! Úplná *harmonia urbis*.“ Oba jsme studovali na Klasickém osmi-letém gymnasiu a sedm z těch osmi let jsme se učili latinu, takže jsme si teď ve vegetariánské restauraci v brněnském Bronxu mohli povídat latinsky.

„Na Pekařské se přece někdy v sedmdesátých letech propadl ostrůvek s lidma, co tam čekali na tramvaj,“ řekl. „To je jasný, žeš tu hudbu slyšel právě tam — tam je to celý dutý. Jen se divím, žeš spíš neslyšel ječet tu ženskou, co tam skončila.“

„Vážně?“ zajímal jsem se mezi dvěma sousty.

„To je přece nejznámější brněnská pověst — nebo spíš urbánní legenda. Prostě se propadl tramvajový ostrůvek přímo před nemocnicí. Lidí čekali na tramvaj a najednou báb — země se jim otevřela pod nohama. Zahučeli tam tehdy chlap a ženská, chlapa hasiči vytáhli, ale ženská se ztratila. No, prostě tam v tom bahně nebyla. Muselo ji to vcucnout, vykopali jámu hlubokou osm metrů, ale nikde ani bota. Až někdy na začátku devadesátých let odstraňovali nelegální skládku u jakési výpusti a našli

tam dolní část těla. A o něco později se zase kdesi na břehu Svitavy našla lebka.“

„Ale to mi fakt vyprávíš černou sanitku, ne?“

„True story,“ zašklebil se Roman. „Tu spodní část těla se totiž podařilo identifikovat. Jestli si pamatuju dobře, tak podle kalhot s divně tvarovaným klínem,“ pokračoval, i když jsem se na něj díval pochybovačně. „Manžel té ženské si totiž vzpomněl, že jak byla při těle, musela si do rozkroku všívat klíny látky —“

„Mluvíš u oběda o ženské, kterou spolkla země a která si mezi nohy všívala klíny?“ ujišťoval jsem se.

„Přesně tak. A právě podle těch divně upravených kalhot ji identifikovali.“

„A na té lebce, co našli u Svitavy, bylo zase pár rezavých vlasů s natáčkama, ne?“

„O tom nic nevím,“ zmačkal Roman bílý ubrousek a odložil ho na talíř.

Vyšli jsme ze suterénu ven do ostrého dubnového slunce a chvíli jsme kolem sebe jen tak oslněně mžourali. Ještě než si oči pořádně zvykly, projela okolo na koloběžce holka s lýtky jak dvě ryby. „Něco tak hezkýho jsem na Cejlu neviděl, ani nepamatuju,“ poznamenal Roman.

Vrátili jsme se spolu do centra a rozešli se před Mahenovou knihovnou. On šel ještě psát svou zprávu o stavu světa, v němž se kastlová okna vyměňují za plastová, protože vyrábět je výhodnější než opravovat, a mně se zachtělo zajít nahoru do hudebního oddělení. Byl to takový útulek uprostřed města, místo, kde člověk mohl strávit několik hodin úplně nerušeně se sluchátky na uších a nechat svět, ať se zatím točí, když ho to ještě baví; já už bych toho asi dávno nechal. Nabral jsem si vždy pět deset alb podle toho, na co jsem zrovna měl chuť, a odebral se s velkými studiovými sluchátky do jednoho z polstrovaných křesel. Tentokrát jsem narazil na nové album amerického Kronos Quartetu, tklivé předělávky z bollywoodských filmů, a napůjčoval jsem si rovnou i pár jejich jiných cédéček.

Měl jsem právě v přehrávači smyčcové kvartety Alfreda Schnittkeho, když mi na mobilu odloženém vedle přehrávače

zablikala zpráva. Kronos hrál Schnittkeho pěkně zběsile, až mě to přivedlo na myšlenku, jestli by se smyčcem dal pohánět dostihový kůň v cílové rovince, a já jsem četl: *Možná už to víš — zemřel Jan Balabán*. A když jsem si tu zprávu přečetl podruhé: *Možná už to víš — zemřel Jan Balabán*. A také potřetí to stejné.

youtuberka před kamerou zastřelila svého přítele

iDnes.cz, 20. prosince 2017, 16.04

Dvacetiletá žena z americké Minnesoty při honbě za internetovou slávou střelila před kamerou do brudi svého přítele. Ten před sebou držel knihu.

Vše se odebralo v červnu, kdy Monalíza Perézová z města Halstad v Minnesotě vystřelila zlatou pistolí Desert Eagle ráže .50 proti svému příteli Pedro Ruizovi, se kterým má dvě děti. Oba přitom věřili, že kulka nepronikne skrze knihu, kterou Pedro držel před sebou. Opak byl pravdou a kulka zasáhla Ruizův brudník. Dvaadvacetiletý mladík nepřežil, píše The New York Times.

Perézová uvedla, že svého přítele střelila ze vzdálenosti asi třiceti centimetrů. Kniha byla necelé čtyři centimetry tlustá. Žena také uvedla, že ji Ruiz musel nějakou dobu k výstřelu přemlouvat. Aby ji přesvědčil, ukázal jí jinou knihu, do které předtím cvičně vystřelil. V tomto případě kulka na druhou stranu neprošla.

Několik hodin před střelbou Perézová na Twitter napsala, na co se chystají. „Já a Pedro asi uděláme jedno z nejnebezpečnějších videí. Jeho nápad, ne můj,“ napsala.

Pár měl na síti YouTube svůj vlastní kanál, kam nahrávali videa obsahující obvykle různé nachytávky a vtipy, většinou neškodné. Na jednom například Pedro Ruiz vyleze na strom a spadne. Na jiném Monalíza Perézová svému příteli nabídne donut, který je místo práškového cukru posypaný dětským zásypem. Ruizova teta médiím

řekla, že dvojice se snažila na internetu proslavit, a proto před kamerou předváděli stále šilenější kousky.

V pátek u soudu Perézová svou vinu přiznala. Podle amerických médií jí podle dohody s žalující stranou brozí 180 dní ve vězení a dalších 10 let pod kontrolou úřadů. Do konce života by také nesměla držet žádnou střelnou zbraň. Konečný ortel však vyřkne až soudce v únoru, ten by ji mohl poslat do vězení až na deset let.

„Opravdu netuším, co si mysleli. Nerozumím mladší generaci ve snaze dostat svých 15 minut slávy,“ poznamenal šerif Jeremy Thornton z okresu, kde k neštěstí došlo.

— — —

Přes veškerou snahu se nepodařilo zjistit žádnou bližší informaci o knize, která nezabránila smrti Pedra Ruize. Víme pouze to, že byla necelé čtyři centimetry tlustá, což při obvyklé gramáži papíru 80 g/m² odpovídá zhruba čtyřsetstránkovému svazku. Šlo o válečný román? Kancionál? Knihu přísloví? Komiks? Nevíme ani, zda kniha měla pevné desky, nebo šlo o paperback, k výše uvedeným aktivitám spíše nevhodný. Znepokojený autor *toboto* románu se nicméně z bezpečnostních důvodů rozhodl zařadit několik jinak spíše zbytečných kapitol navíc — toto je jedna z nich. Dle počítačového modelu by nyní kulka vystřelená milovanou bytostí z uvedené pistole ráže .50 měla uvíznout v několika posledních stranách knihy. Během laboratorního testování došlo pouze ve třech případech ze sta k tomu, že kulka prorazila i zadní desky, a pouze v jediném případě pronikla až k hrudi dobrovolnice z řad knižních blogerek. Rána byla povrchová, blogerka si ji několikrát vyfotografovala na svůj iPhone a pak ji pracovníci nakladatelství ošetřili.

v hlavě mi vykvet květ

Ninu jsem poprvé potkal v den, kdy měl Jan Balabán pohřeb.

Poslední dubnový den roku 2010 byl neobyčejně jasný. Už když jsem ráno spěchal na vlak, obloha byla jako ušitá z jednoho kusu modrého saténu. Ve skutečnosti to vůbec nešlo dohromady — ten atomový výbuch jara, který všechny tváře na ulicích propálil jasem, a Balabánova smrt. Pohřeb od ní dělil přesně týden. Strávil jsem ho v jakémsi zmatku a nespokojenosti, kterých jsem se nezbavil ani teď, když jsem z kupé vlaku obzíral mizející příměstskou krajinu skladišť a skládek.

Někdy během toho neklidného a nespokojeného týdne jsem seděl v doktorandské pracovně sociologů na Fakultě sociálních studií a unavenýma očima hleděl do obrazovky počítače. Rozmlžoval se na ní JSTOR, produkt mezinárodní akademické spolupráce, která začala někde na Princetonu a jejíž dobrodiní postupně zaplavilo i univerzity ve druhém, třetím a všech ostatních světech. Stačilo do vyhledávacího řádku zadat třeba *social action theory* a databáze během vteřiny vysolila výpis relevantních textů za posledních sto let. Zbývalo jen zapochybovat, jaký smysl má přidávat k nim cokoli navíc.

Nebyl jsem nijak nadšený z toho, že přecházím od jedné obrazovky v redakci ke druhé obrazovce v doktorandské pracovně a že na obou obrazovkách mám obvykle otevřených deset záložek a v tom jaksi spočívá má práce. Připadal jsem si čím dál víc jako Velký Kompilátor. Od té doby, co se počítač připojený

k internetu stal základním pracovním nástrojem na většině akademických pracovišť, rozšířila se v převážné části oborů představa, že nové a nové poznatky lze plodit čistě *in vitro*. Nebylo se co divit, že žaluzie naší doktorandské pracovny byly skoro pořád zatažené. Jako mladí sociologové jsme rozhodně nepotřebovali vidět, co se děje na ulici, a kromě toho protisvětlo zhoršovalo kontrast monitorů. Většina doktorandů na nich krmila hladové formuláře v informačním systému univerzity, anebo sjížděla Facebook. Všichni si tehdy mysleli, že tam jenom sprostě prokrastinují, ale ve skutečnosti právě začínali své zářivé kariéry politických komentátorů, marketingových poradců a influencerů.

Bylo jasné, že většina nás v té pracovně se zataženými žaluziemi stejně dlouho nevydrží. Stipendium tehdy stačilo tak na týden života v měsíci, takže jsme skoro všichni zároveň někde pracovali. Kdo doktorátu zanechal včas, měl pak na trhu práce výhodu, že ho neoznačovali ze převzdělaného.

JSTOR jsem projížděl proto, že jsem si chystal příspěvek na konferenci. Měl se týkat digitalizace sociálního protestu. Ve vedlejší okně jsem měl otevřený wordovský dokument se svým článkem na stejné téma:

Critical Art Ensemble (CAE) je kolektiv pěti umělců, jejichž obecným programem je udržovat a rozvíjet modely kulturní resistance ve věku digitalizace, dislokace mocenských mechanismů a rozvoje biotechnologií jako radikálního pokusu o systémovou kolonizaci dosud nedotknutelné biologické přirozenosti lidského těla. Aktivita CAE jsou zřetelně poučeny kritickou sociálně-vědní teorií 2. poloviny 20. století a na rozdíl od většiny dalších protestních skupin se CAE stejně tak jako praxi věnuje i teorii.

Zájem o digitální technologie je v případě CAE veden nikoli technokratiem, ale přesvědčením, že tento typ technologií proměňuje nejen povahu komunikace a organizace v rámci mocenských struktur, ale vůbec tyto struktury samotné. Nadto se CAE domnívá, že dislokace moci, která snadno mizí v kyberprostoru, aby se jako podzemní řeka vynořila zcela jinde, má zásadní důsledky i pro povahu protestních strategií.

A tak dále.

Uzamkl jsem počítač a šel se projít po ochozu kolem atria. Dole se právě konala nějaká společenská akce a hučelo to tam jako v úle. Celá ta budova vlastně byla domem píle. Každý, koho člověk potkával, si tu hleděl svého, lidé na chodbách se zdvořile zdravili, a někdy dokonce pozdrav podtrhli křestním jménem či titulem, ale málokdo se zastavil. Setkání zde probíhala pouze organizovaně, ať už na oborových radách, nebo ve studentských pracovních týmech, které sedávaly u kulatých stolků v atriu.

Člověk v těch týmech vídal stále tytéž typy: Anorektická studentka psychologie, která má na batohu odznáčky ještě ze střední školy, takže lze rekonstruovat její krátký intelektuální vývoj. Solidně působící student mezinárodních vztahů s kufříkem a sakem odloženým přes opěradlo židle, student, jenž dříve než ostatní pochopil, že svět koneckonců patří těm, kterým to není trapné. Sociologové, kteří nejspíš četli klasickou stať Georga Simmela o módě, takže na sebe svým ustrojením nechťeli nic prozrazovat, anebo se prostě podvědomě oblékali nevýrazně, protože je trápily výčitky svědomí vůči čtrnáctiletým dělnicím v bangladéšských textilních továrnách. Studenti humanitní environmentalistiky s dřevěnými náramky a v tlustých svetrech, které plete nějaká babička na moravsko-slovenském pomezí, a s notebooky polepenými logy Greenpeace nebo Amnesty International. A hluční žurnalisté, kteří měli nápisy i na tričkách, protože škoda každého místa bez názoru a bez postoje.

Byly to jen stereotypy, ale člověk se podle něčeho orientovat musí. Jenže ani s pomocí stereotypů mi nebylo příliš jasné, co jsou tihle dvacátníci vlastně zač. Neměli žádnou společnou určující zkušenost. Všichni samozřejmě používali ta stejná zařízení, měli účty na sociálních sítích a jejich životní styl se až na malé odchylky nelišil, ale to vytvářelo jen vzájemnou podobnost. O to víc mezi nimi řádil narcismus malých rozdílů, jak to někde označuje Freud.

Byl jsem starší tak o osm let, dost na to, abych se mohl *cítit* jako jiná generace, i když ani mezi jimi a mnou nejspíš žádný velký rozdíl nebyl.

Obešel jsem dvakrát atrium a s kávou z automatu jsem se vrátil k počítači. Pod klávesnicí se válely přípravy na proseminář, který jsem v rámci doktorského studia vyučoval. V týdnu jsme probírali Foucaulta. Mezi studenty byl i jeden slepec. V jednu chvíli jsem se zeptal, proč může být zajímavější zkoumat vědění o určité věci než tu věc samu, a byl to právě on, kdo odpověděl: „Protože to vědění je podstatou té věci.“

V linii foucaultovského semináře to byl vynikající postřeh, ale teď v kupé vlaku, který mě vezl na Balabánův pohřeb, jsem se tomu smál: Kdykoli skutečně přijde na věc, je věcem úplně ukradené, co si o nich myslíme.

— — —

Ještě před ostravským pohřbem jsem měl účinkovat v nějakém semináři tvůrčího psaní na univerzitě v Olomouci. Když jsem na olomouckém nádraží vyskočil z vlaku, bylo stále ještě ráno. Lidé se vydali podchodem do nádražní haly a ocitli se tváří v tvář těm, kteří pod tabulí s odjezdy vlaků čekali, až se objeví číslo nástupiště. Na okamžik se zdálo, že ty dvě skupiny tu jsou jedna kvůli druhé, jako když děti hrají „rybičky, rybičky, rybáři jedou“. Příchozí však rychle protekli sítím čekajících a spěchali ven, pod lhotejným dohledem několika holubů přitištěných pod střechu nádražní haly.

Zamířil jsem na katedru bohemistiky. *V hlavě mi vykvet květ, velké jako tenhle svět*, napsal někdo černou fixou na bílé kachličky nad pisoárem, do nějž jsem si těsně před seminářem ulevoval.

V učebně s lavicemi uspořádanými do tvaru písmene U a katedrou v čele sedělo nějakých patnáct studentů, většinou prváků a druháků. Zatímco mě přednášející představoval, vyskládal jsem na katedru knihy a vytištěné studentské povídky a rozhlížel se po učebně. Dívky převažovaly, ale bylo tady i několik kluků, kteří na první pohled ničím nevybočovali z obecné, od skutečnosti trochu umaštěné představy o posluchači jakékoli filozofické fakulty. Studentky působily

spíš jako středoškolačky než jako ženy na prahu dospělosti, měly neprůkazné rysy, kterými se zevnitř ještě nic neprořezalo, a také zvenčí se toho do nich zapsalo jen málo. Jedna dívka byla subtilní a kostnatá, na hlavě prstýnky kudrnatých vlasů, které jí alespoň trochu dodávaly objem, další snad až příliš spoléhala na černou v různých odstínech sepranosti. Vpravo od katedry seděla blondýna v červeném tričku a s poněkud divokým mikádem sestříhaným tak, že prameny vlasů vepředu byly výrazně delší než ty vzadu, takže se jí kolem ramenou míhaly dva ostré úhly. Kromě ní mě zaujal ještě kluk s chytrýma, trochu ironickýma očima, který měl na tričku nápis *Eat pussy, not animals*.

Přednášející zmínil, že moje povídková sbírka *Hra pro čtyři ruce* je právě nominovaná na Cenu Jiřího Ortena. Blondýna mohutně zívla, jako by na světě neexistovalo nic nudnějšího než „mladý spisovatel, který vážil cestu“, jak se přednášející okázale vyjádřil.

Povídky, jež mi předem přistály v e-mailu, až na jednu či dvě výjimky za moc nestály. Došlo v nich k několika ošklivým autonehodám, trochu se v nich souložilo a v jednom olomouckém kostele se stal zázrak, jehož povaha i význam zůstávaly nejasné. Na to, že šlo o bohemisty, texty nashromáždily pozoruhodnou sbírku pravopisných chyb, zatímco stylistická úroveň několika z nich mě přivedla na myšlenku, zda nedošlo k nějakému omylu a autoři nestudují spíše češtinu pro cizince.

Přesto jsem teď byl zvědavý, kdo je autorem které povídky, a postupně jsem si k nim přiřazoval tváře. Stručně jsem povídky komentoval a místy se z toho rozvinula i klopýtavá diskuse. Ukázalo se, že ono mohutné zívnutí neklamalo: blondýna tu vážně měla tu nejprořízlejší pusku ze všech.

Platilo to přinejmenším do té doby, než došlo přímo na ni.

„Prostě jsem na to neměla čas,“ oznámila dřív, než jsem stačil cokoli říct. „Psala jsem to úplně na poslední chvíli.“

Vybavil se mi ten e-mail. „Takže to jste vy, kdo mi poslal zprávu bez předmětu, bez oslovení, bez textu a bez podpisu. Úplně jste se asi vyčerpala tou povídkou, že?“

„Z posledních sil jsem připojila přílohu,“ řekla a třídou zašuměl smích.

Povídka pojednávala o nějaké gymnaziální křivdě, kterou vypravěčce způsobila učitelka, ale byl do toho namočený i otec. Vzal jsem do ruky ty dva listy papíru a přečetl jsem si svou poznámku načmáranou pod textem: OSOBNÍ, MÍSTY I OSOBITÉ, ALE ODBYTÉ.

„Když jsem to četl, zdálo se mi, že píšete o něčem, co se vám opravdu stalo...“ nadhodil jsem.

„Nemusíte se tím vůbec zabývat,“ ujistila mě. „Já si vlastně celej tenhle předmět zapsala jenom proto, že mi řekli, že to jsou kredity zadarmo.“

Podíval jsem se pobaveně na přednášejícího. Ten si odkašlal a řekl: „Ale já jsem rád, že tu jste.“

Ještě abyste nebyl, řekla očima nebo alespoň tak jsem si její pohled přeložil.

„V té povídce přece jenom něco je,“ snažil jsem se z toho něco vydolovat, „i když je jasné, že jste ji šila horkou jehlou. Zaujala mě intenzita, s jakou jste obsadila vypravěčku. Celou dobu jsem aspoň měl pocit, že vám o něco jde. Možná že kdybyste si na to udělala víc času, sama byste zjistila, co to vlastně je. A tím pádem by se to z té povídky dalo i líp vyčíst.“

Pokřčila rameny a pak trochu neochotně kývla.

Rozhodl jsem se, že ji trochu potrápím: „Ale takhle nám to teď musíte říct sama — o co vám v tom textu vlastně šlo?“

„Fakt o tom nemusíme mluvit,“ řekla a podepřela si trochu znuděně tváře dlaněmi. Anebo se pod nimi malinko začervenala a nechtěla, aby to bylo vidět? „To je, jako byste se mě ptal, co tím chtěl básník říci. Takhle už se to sto let nedělá, ne?“

Podíval jsem se na list papíru s její povídkou, abych si připomněl, jak se autorka jmenuje. „A jak by se to podle vás mělo dělat, Nino?“

„To já nevím, ale nemohl byste nám třeba vysvětlit rozdíl mezi syžetem a fabulí?“ řekla a několik bohemistek se zasmálo. „To je takový oblíbený čísl, ne?“

Prošel jsem ještě několik zbývajících povídek — ukázalo se, že zázrak v olomouckém kostele měl na svědomí ruský

tank — a pak už jsem se konečně dostal k tomu podstatnému. „Jsem vlastně na cestě na pohřeb,“ řekl jsem a vzal jsem z katedry knihu se zeleným přebalem. „Jedu do Ostravy na pohřeb Jana Balabána, který kdysi tady v Olomouci taky studoval bohemistiku. A mimochodem právě tehdy začal psát svoje první povídky.“

Třída zpozorněla.

„Kdo z vás od Balabána něco četl?“

Zvedla se jedna ruka, pak ji váhavě podpořila druhá, ovšem obě patřily tomu klukovi s chytrými očima.

„Tak si od něj něco přečteme teď. Původně jsem chtěl číst svoji povídku, ale dneska má přednost Balabán. Vybral jsem z knihy s názvem *Možná že odcházíme*.“

Nalistoval jsem stranu padesát šest, kde začínala povídka „Pyrhula pyrhula“. Postavil jsem se vedle katedry, několik vteřin jsem se ještě díval po třídě a pak jsem spustil: *Výstup na hřeben mu sebral všecken dech. Svab porostlý žlutou trávou byl tak prudký, že když se trochu předklonil, mohl se dotknout cesty před sebou. Každý krok ho pozvedal ztateně výš jako na schodišti nebo na žebříku.*

Čas od času jsem zvedl oči od řádků a snažil se vnímat náladu v učebně. Jednou když jsem takto vzhlédl a podíval se na blondýnu s divokým mikádem, zjistil jsem, že mi zírá na koleno. Měl jsem tam na džínech prodřenou malou díрку. Přemýšlí o tom, že jedu na pohřeb s dírou na koleni? Také já jsem o ni pohledem zavadil, když jsem se ráno oblékal. Ale co, řekl jsem si, Balabán taky nechodil v obleku. Jenže pohled druhého se vlastnímu pohledu nepodobá, a najednou mě ta díra svrběla.

„Víte, proč se ta povídka jmenuje Pyrhula pyrhula?“ zeptal jsem se, jakmile jsem dočetl a ve třídě se rozhostilo ticho.

„Protože to je latinský název pro hýla, o kterém se tam mluví,“ řekl někdo.

Sám jsem si to musel najít a nečekal jsem, že to někdo bude vědět. „Teď teda nevím, komu dát hlavní cenu. Jestli autorovi nejlepší povídky, nebo vám za vynikající ornitologické znalosti na katedře bohemistiky.“

„Tak dejte jednomu tu vaši knížku a druhému Balabána,“ ozvala se blondýna.

„Dobrý nápad,“ řekl jsem. „Ale tím pádem nezůstane nic pro vás...“

„Já si ani nic nezasloužím,“ ujistila mě. „A můžu si to pak půjčit.“

„Myslíte *Hru pro čtyři ruce*, nebo Balabána?“

„Uvidíme,“ prohlásila neurčitě a společně s ostatními si začala balit věci. Vyprovázel jsem ji ze třídy pohledem, ale už se neotočila. Prohořela v tom svém červeném tričku dveřmi a byla pryč.

— — —

Před fakultou už na mě čekalo auto s kolegy z redakce. Dálnice na sever byla rychlá a prázdná. Mluvílo se o tom, co s Balabánovým posledním rukopisem a že bychom měli vydat také celé jeho sebrané dílo.

Za hodinu jsme zaparkovali před hotelem Imperial a rozhodli se, že zbytek cesty do Evangelického Kristova kostela na Husově náměstí už dojdeme pěšky. Vzal jsem z kufru smuteční věnec a přehodil si ho přes rameno jako popruh batohu.

Ostrava už se takto v pátek po poledni těšila na víkend. Zdálo se, že nikoho z těch lidí nezajímá, co se chystá. Procházeli jsme centrem a já se přistihl, že věncem zavěšeným na rameni strkám do lidí v protisměru, aby si přečetli alespoň nápis na stuze.

Jenže právě díky Balabánovi jsem věděl, že ta lhotejnost k Ostravě patří.

U vchodu do kostela už postávali smuteční hosté. Někteří pokuřovali poslední cigaretu před obřadem. Shodil jsem věnec z ramena do náruče, prošel chrámovou lodí a odložil ho k rakvi ze světlého dřeva. Pak jsem se posadil do jedné z lavic a rozhlížel se kolem sebe. Zleva do kostela dopadaly pruhy světla z oblokových oken posazených vysoko ve zdi. Za rakví pokrytou květinami zářil kříž s výrazně delším svislým ramenem. Za ním svítily elektrické svíce, stejně jako v kulatém lustru, který visel na dlouhém řetěze nad katafalkem s rakví. Chrámovou loď

od presbytáře odděloval oblouk, k němuž se jako ptačí hnízdo tiskla kazatelna, a provázel ho oranžově vyvedený citát z listu Židům: *Ježíš Kristus včera i dnes tentýž jest i navěky.*

Všechno mi to připadalo čímsi neuspokojivé. Důstojné, ale neuspokojivé. Teprve ve chvíli, kdy k rakvi přistoupil Balabánův syn, utopený ve špatně padnoucím obleku, dost možná otcově, dostal ten pohřeb nějakou tvář.

Petr Hruška přítomné ujistil, že jsme tady.

Někdo přečetl Balabánovu poslední esemesku.

Pepa Klíč hrál na violoncello.

A tělo se stalo slovem, napadlo mě. To by mohlo být na hrobě každého spisovatele. Ale k Balabánovi se to zvlášt hodilo.

Nebo co ty si o tom všem myslíš, Nino? vzpomněl jsem si na ni náhle přímo uprostřed obřadu. Protože smrt nesmrt, ještě dnes večer si budu představovat, že se svýma dlouhýma rukama opíráš o kachličkovou zeď na univerzitních záchodcích a já stojím těsně za tebou a přirážím.

Než zavřeš oči, budeš před nimi mít ten nápis.